

ki se tičejo javno- in zasebnopravnih pogledov in bizantinske penetracije v teh virih, so negotove. Isto, a v večji meri, velja o poveljah, kjer nam je raz pravnozgodovinsko dogmatično motrišče marsikaj nejasno i v socialnopravnem i v gospodarskopravnem pogledu. Naj omenim n. pr. izvor (*antiqua consuetudo!*) in jačenje tržnih pravic inozemskih trgovcev, mednarodnopravna navzkrižja z Dubrovnikom, rudarsko in sploh vse tujsko pravo, poštnoprometno pravo, zasebno pravo, kjer še ne vemo dosti o razvoju pogodbenih likov (mislim na prehod od gotovinske pogodbe k dolgovni pogodbi in jamstvu, na udavo in njene solike, pa na preobrazbo od tu dalje v smeri h kreditnopedogodbenemu liku) itd.

Dokler nam bo nedostajalo monografij, bodo sinteški poskusi sloneli preveč na intuiciji in manj, kakor je prav, na eksaktnih opazbah.

Zakonskopravne določbe v osnutku zakona o medverskih odnošajih.

Univ. prof. dr. Rado Kušej.

Dejstvo, da obstoje enakopravne verske družbe druga poleg druge na državnem ozemlju, ima neobhodno posledico, da nastajajo kolizije med različnimi verskimi pravi, čim se državljani poslužujejo pravice prestopa v drugo vero ali v brezverstvo. Take kolizije so podane tudi tedaj, če se ženijo državljani različnih veroizpovedi med seboj ali če menja vero za časa trajanja zakonske skupnosti en soproj ali oba.

Dočim imajo prečanske pokrajine medverske odnošaje urejene še iz dobe pred prevratom, takih predpisov sploh ni v Srbiji, Južni Srbiji in Črni gori. Ker verske družbe pač sprejemajo nove člane, ne dopuščajo pa de jure njih izstopa, je edinole država poklicana, da določi pogoje za veljaven izstop, t. j. da normira, kaj je treba, da preneha za izstopivšo osebo članstvo v prejšnji verski edinici. Mešani zakoni imajo vsak dvoje pravnih strani. Država mora izjaviti, koliko sploh

pripušča zakone med pripadniki različnih ver in kedaj jih smatra za veljavno sklenjene.

Vprašanje o pristojnosti cerkvenih sodišč v zakonskih sporih, v katerih bi prihajala v poštev različna verska prava, se mora brez dvoma urediti po istem načelu kakor druga medverska vprašanja. Načelo ravnopravnosti izključuje, da bi stal en verozakon nad drugim. Kjer torej kolidirajo verozakoni, je samo en sodnik mogoč, t. j. civilni državni sodnik.

Narodni skupščini je bil že spomladi 1925 predložen »Predlog zakona o verskim zajednicama i njihovim medjusobnim odnosima«, pozneje pa od vlade zopet umaknjen, da bi se z njim ne prejudiciralo pogajanjem za konkordat ali kakorkoli nanje vplivalo. Osnutek je potem vzela ponovno v pretres posebna komisija in ga nekoliko predelala. Dala mu je zaeno nekoliko drug naslov: *Projekat osnovnog zakona o verama i medjuverskim odnosima*. Ta predelani in od komisije podpisani osnutek je ponatisnjen s kritičnimi opazkami prote Ljubovlačića v beograjskem Arhivu XVIII (1928), II, br. 1/2 in 3, str. 108 ss. in 217 ss. Opazke so, kar se tiče zakonskopравnih določb, skoraj izključno samo stilističnega, ne pa stvarnega značaja. A prav v stvarnem pogledu se da proti osnutku navesti nebroj najtežjih pomislekov. Namenoma se radi važnosti in zanimivosti predmeta omejujem tukaj na oddelek VIII, ki nosi naslov: *Medjuversko bračno pravo*, ker nam bo že ob njem postalo jasno, da je načrt vobče nesprejemljiv.

1. Razmerje zakona o medverskih odnošajih do civilnega zakonskega prava.

Iz načrta ni razvidno, ali naj velja za vso kraljevino ali samo za one pokrajine, kjer doslej medverski odnošaji niso urejeni. Iz besedila člena 59 drugi odstavek, ki govori o sklepanju zakonov inozemcev »u našim područjima konfesijskog sklapanja braka« bi sledilo, da je obvezna v Vojvodini in Medjimurju civilna oblika poroke tudi za tujce, da torej ostane ogrski ženitbeni zakon iz l. 1894 nespremenjen.

V Sloveniji in Dalmaciji imamo z malimi izjemami versko obliko poroke, toda civilno sodstvo v zakonskopravnih sporih. Načrt pa govori pri verski obliki poroke samo o verskih zakonskih sodiščih. Ali pomeni to spremembo o. d. z. ali ne? Mi juristi bomo seveda smatrali v o. d. z. določeno obliko, da si je verska, za civilno in zahtevali civilnosodno pristojnost v zakonskih sporih kakor doslej. Toda, ali bodo istega naziranja cerkvena sodišča? Bojim se, da ne. In potem se bo treba zateči h kasacijskemu sodišču, ki rešuje po čl. 57 »sukobe o nadležnosti po bračnim sporovima izmedju duhovnih sudova raznih konfesija kao i izmedju duhovnih i redovnih gradjanskih sudova za gradjanskopravno područje punovažno i konačno«. Ta postopek bo prvič reševanje zakonskopravnih sporov dokaj zavlekel, drugič pa kasacijsko sodišče silno obremenil, kajti tako pri mešanih zakonih kakor pri menjavi vere enega ali tudi obeh zakoncev bodo konflikti verskih sodišč neizogibni. Ali bodo verska sodišča odločbe kasacijskega sodišča priznavala? Po verozakonih je to povsem izključeno in vsak verski organ bo eventualno postopal pri ponovnem sklepanju zakona svojega verskega pripadnika po svojih predpisih. Toda o tem pozneje.

Zakonodajec si mora biti najprej na jasnem, ali hoče z ureditvijo medverskih odnosov omogočiti zgolj mirno sožitje enakopravnih verskih družb v mejah države, ali pa hoče spremeniti tudi civilnopravne predpise. Vojvodina in Medjimurje imata popolnoma samostojno civilno zakonsko pravo brez vsake verske primesi. Ondi je torej vsako medversko zakonsko pravo nepotrebno. Tudi za Slovenijo in Dalmacijo ves oddelek VIII. načrta nima smisla, ker imata obe pokrajini svoje stalno urejeno zakonskopravno sodstvo in izhajata v drugih tozadnevnikih vprašanjih z zakoni z dne 25. maja 1868 d. z. št. 47, z dne 9. aprila 1870 d. z. št. 51 ter z dne 15. julija 1912 d. z. št. 159. Radi jasnosti bi bilo neobhodno potrebno v načrtu samem naglasiti, da oddelek VIII. za Vojvodino in Medjimurje ter za Slovenijo in Dalmacijo nima veljave.

2. Zasilni civilni zakon.

Vsaka država, v kateri je svoboda vere in vesti ustavno zajamčena, mora računati s tem, da bo imela prebivalce, ki ali

sploh nobeni veri ne pripadajo ali vsaj ne usvojeni odnosno zakonito priznani veri. Vrh tega je mogoče, da kdo pripada usvojeni ali priznani veri, katere pripadniki pa na državnem ozemlju še nimajo organizirane nobene župnije ali verske občine. Končno ne bodo redki primeri, da je pri sklepanju zakonov med pripadniki različnih ver poroka pred verskim organom ženina ali neveste neizvedljiva, ker se ena ali obe stranki branita, izpolniti pogoje, ki jih različni verozakoni za dopustnost takih zvez določajo. Takim strankam mora nuditi zakonodajec nadomestno obliko poroke, ki more biti samo civilna. Ako tega ne bi storil, bi postavil na mesto verske svobode versko silo ali pa obsodil stranke na konkubinatus.

Poglejmo, kaj predvideva osnutek v tem pogledu.

Čl. 59 drugi odstavek veli v prvem stavku, da se vrši poroka inozemcev v naših področjih verskega sklepanja zakona po pravu, ki velja za pripadnike njihove vere. Drugi stavek se glasi: Za ona lica, koja ne pripadaju nijednoj ustavom usvojenoj ili zakonom priznatoj veri, vrede propisi čl. 50 i 51 ovog zakona.

Čl. 50 in 51 govorita o oklicih in porokah zaročencev, ki pripadajo usvojeni, toda na našem državnem področju še ne organizirani veri. Oklice in poroke vrše politična oblastva prve stopnje na način, kakor po našem (slovensko - dalmatinskem) zakonu z dne 9. aprila 1870 d. z. št. 51, samo da manjkajo podrobne določbe, kje morajo biti oklici nabiti in kako dolgo.

Po čl. 52 se more zakonsko privoljenje pripadnikov različnih usvojenih ali z zakonom priznanih ver veljavno izjaviti pred pristojnim organom ženina ali neveste. Če pa pripada ena stranka usvojeni ali priznani, toda na državnem področju še ne organizirani veri, more poroko veljavno izvršiti samo pristojni organ one stranke, ki pripada usvojeni odnosno priznani organizirani verski družbi. Oklici morajo biti izvršeni v vseh primerih po predpisih, ki veljajo za ženina in po onih, ki veljajo za nevesto.

Končno pravi čl. 59 zadnji odstavek doslovno: Ako nadležni verski organ koje usvojene ili priznate vere ne bi hteo tudjeg državljanina oglasiti (napovedati) ili venčati zbog kakôve smetnje, koja je nepoznata domačom bračnom pravu toga

stranca, vršiče oglašavanje (napoved) i venčanje nadležna prvostepena upravna vlast.

Iz navednega sledi:

1. da je zasilni civilni zakon predviden samo za inozemce;

2. da ni nobene določbe o tem, kako naj se ženijo tuzemci, ki ne pripadajo ali sploh nobeni ali vsaj nobeni usvojeni odnosno z zakonom priznani veri, dasi čl. 44 omogoča vsem nad 18 let starim osebam izstop iz vere z istočasnim prestopom v drugo, usvojeno, priznano ali tudi nepriznano vero ali pa brez prestopa, tako da je zakonito priznano tudi brezverstvo;

3. da bi bilo po osnutku mogoče tudi sklepanje zakonov med kristjani in nekristjani, kar je zabranjeno tako po občnem državljskem, po srbijanskem gradjanskem, kakor tudi po zapadnem in iztočnem cerkvenem pravu;

4. da ni nobene norme za one primere, v katerih je med pripadniki različnih ver sklenitev zakona po verskem pravu nemogoča iz razloga, ker zaročenca nočeta izpolniti pogojev, ki so po verozakonih predpisani;

5. da bi bili tuzemski brezverci in pripadniki neusvojenih in nepriznanih ver primorani sklepati zakone v verski obliki in to tudi tedaj, če se ženijo med seboj, kar je odločno proti načelu verske svobode.

Nedostatnost osnutka v vseh tu navedenih točkah postaja posebno nazorna, ako primerjamo besedilo čl. 69, po katerem vodijo knjige o rojstvih, porokah in smrtnih primerih oseb, ki ne pripadajo nobeni usvojeni ali priznani veri ali pripadajo usvojeni odnosno priznani, toda na državnem ozemlju še ne organizirani veri, v področjih, v katerih so matrike poverjene verskim organom, politična upravna oblastva. Ta oblastva vpišujejo tudi vse poroke, ki se po tem zakonu pred njimi sklepajo.

Avtorji načrta so pri tem členu pozabili, da za tuzemske brezverce in pripadnike neusvojenih in nepriznanih ver oblike poroke sploh niso predvideli, kar pomeni, milo rečeno, naravnost nepojmljivo površnost, osobito ker jim je moral biti vendar slovensko - dalmatinski zakon z dne 9. aprila 1870, d. z. št. 51, znan.

Zdi se, da je bila komisija mnenja, da je zasilni civilni zakon za tuzemce mogoč samo tam, kjer velja posebno gra-jansko zakonsko pravo, ne pa ondi, kjer civilnega zakonskega prava ni. Toda katero zakonsko pravo bo veljalo za nupturiente, o katerih govorita čl. 50 in 51? Ali ima res vsaka usvojena in ali bo imela vsaka v bodoče priznana vera svoje posebno ver-sko zakonsko pravo? In ali bo to pravo vedno skladno z interesi države?

Za pokrajine, v katerih je še danes tudi za državno ob-močje v veljavi versko zakonsko pravo, sta dve možnosti izpopolnitve obstoječih predpisov: ali se nanje proširijo za Slovenijo in Dalmacijo veljavna pravila, torej drugo poglavje o. d. z. z dodatnimi zgoraj navedenimi zakoni, ali pa za Voj-vodino in Medjimurje veljavni ženitbeni zakon iz l. 1894. Ali slovensko - dalmatinsko, ali pa vojvodinsko civilno zakonsko pravo bo moralo tvoriti podlago za presojo dopustnosti in posledic zakona v vseh primerih, kjer gre za civilno poroko. Brez civilnega zakonskega prava res ni mogoč civilen zakon in to niti obvezen, niti zasilen. Ker pa pri načelu verske svo-bode brez civilnega zakona ne moremo izhajati, kadar gre za ženitve brezkonfesionalcev in pripadnikov neusvojenih in ne-priznanih ver, je civilno zakonsko pravo za ves državni teri-torij nujna potreba. Ono bo šele omogočilo tudi splošno uvedbo zasilnega civilnega zakona.

Ker načrt na vse to ne gleda, je skoraj brez vsake pravno-politične in praktične vrednosti. Vendar je zgovoren argument za to, kako nujno nam bi bilo treba izenačenja gra-janskega zakonskega prava za vso državo. Proširjenje enega izmed obstoječih pravnih sistemov na druge pokrajine bi bilo samo začasno sredstvo in neka predstopnja k dokončni ureditvi.

Pa še eno nedostatnost je treba omeniti. Ali res kaže siliti nupturiente, da v svrhu sklenitve zakona potujejo na drugi konec države, ker ondi, kjer domujejo, kjer so stalno zaposleni in kjer se nahaja mogoče tudi oseba, s kojo se hočejo poročiti, ni organizirana župnija, ali občina njihove vere. Glede muslima-nov v Sloveniji in Dalmaciji obstoji zakon z dne 15. julija 1912, d. z. št. 159, ki jim daje pravico do civilne poroke. To pomeni zanje odločno veliko olajšavo, ki jo treba ohraniti in na druga

pravna območja raztegniti. Najbolj na mestu bi bil morda splošen predpis, da se v območjih verske oblike zakona vse osebe veljavno civilno poroče, ako v oblasti, v kateri se poroka vrši, ni organizirane župnije ali občine one usvojene ali priznane vere, kateri te osebe pripadajo. Šlo bi samo za nadomestno poročno obliko, ki bi načela verske poroke na sebi ne rušila in strankam nudila samo cenejšo in hitrejšo pot do cilja, ki ga zasledujejo.

3. Zakonska sodišča.

V čl. 54 odstavek 1 je vobče pravilno določeno, da se veljavnost zakona presoja po pravu, po katerem je bil sklenjen.

Skoraj nerazumljiv pa je drugi odstavek: oni brakovi, koji po pravu, po kome so sklopljeni ne bi vredili ali su po ovom zakonu valjani smatraju se od početka pravno valjani. Teško si mislim primer, na katerega bi se mogla ta določba primenjati, ker načrt sploh nobenih pogojev za veljavnost ne navaja. Verski organ, ki pri sklenitvi sodeluje, bo vendar ženitno sposobnost nupturientov po svojem verozakonu poprej preskusil. In če tega ni storil in se izkaže zakon pozneje kot neveljaven, po katerem drugem merilu bi se pa sploh mogla njegova veljavnost presojati? Ali so mislili avtorji načrta na zakone med kristjani in muslimani ali judi (čl. 52 odst. 1)? Potem so se pač silno slabo izrazili, ker tudi v tem primeru bo zakon po judovskem ali šeriatskem pravu veljaven, po iztočnem ali zapadnem cerkvenem pravu pa itak sklenjen biti ne more. Zato naj ves drugi odstavek čl. 54, ki mu manjka vsaka ratio, v celoti odpade.

Slično je s čl. 55, ki določa, da se vprašanje o vseh oblikah razdružitve zakonske skupnosti, kakor tudi o končnem razrešenju zakonske vezi presoja pri tem zakonu od dneva, ko stopi v moč, in sicer tudi pri onih zakonih, ki so bili poprej sklenjeni. Zakaj govoriti »o svim oblicima razkidanja bračne zajednice« in potem še posebej »o konačnom razrešenju bračne veze«, mi je nepojmljivo, osobito ker ta zakon niti o ločitvi niti o razvezi zakona ničesar ne določa. Tudi čl. 55 se lahko brez škode v celoti črta.

Čl. 56 ureja pristojnost zakonskih sodišč tako:

U bračnim parnicama kod konfesijskih mešovitih brakova nadležan je da postupa i sudi bračni sud one strane, pred čijim je organom brak sklopljen. — Ako je pak strana, čiji je nadležan organ izvršio venčanje promenula veru, nadležan je, da u bračnom sporu postupa i sudi bračni sud druge strane. — Ako u času pokretanja bračnog spora pred sudom ni muž ni žena ne pripada više onoj veri, kojoj su pripadali u momentu venčanja, nadležan je za gradjansko pravno područje da postupa i sudi bračni sud tužene strane.

V tem členu se da zagovarjati samo prvi stavek, a tudi ta z omejitvijo na področja, v katerih je versko zakonsko pravo i za državno območje obvezno.

Popolnoma zgrešen je drugi stavek, ker s tem, da je en soproj vero menjal, ni pravni posel sklenitve zakona in tudi ne pravno razmerje med zakoncema svoje strukture v ničem spremenilo. Kako more versko sodišče one stranke, ki sicer ni menjala svoje vere, ki se je pa ob sklenitvi zakona podvrgla verozakonu svojega soproga, soditi o pravnih vprašanjih njemu tujega verozakona? To bi pomenilo, da se napravi različne konfesije za sodnike nad drugimi, kar je absolutno nemogoče in absurdno.

Tretji stavek bi imel smisel samo v primerih, da pripadata soproga sedaj oba i s t i veri, ki je pa različna od one, po kateri sta se poročila, kajti s prestopom v skupno vero sta očitovale svojo voljo, naj se po novih načelih presoja tudi njihovo zakonsko razmerje kot verskoppravna institucija. Ta sklep pa ne velja, če sta sicer oba vero menjala, a izbrala vsak drugo. Vera tožene stranke ne prihaja v poštev, ker po njej zakon ni bil sklenjen in ker manjka sporazumna prevedba zakonskega razmerja na novo pravno podlago. Do kakih posledic bi prihajali ob omenjenih normah, postane nazorno iz nastopnega: Ako je v prvem primeru bil zakon sklenjen med pravoslavnim ženinom in katoliško nevesto pred pravoslavnim župnikom in je pozneje mož postal tudi katolik, potem se je pač ob njegovem prestopu izvršila tudi konvalidacija (po zapadnem cerkvenem pravu) neveljavno sklenjenega mešanega zakona. Če pride med zakoncema do spora, bo katoliško cerkveno sodišče sodilo upravi-

čeno po svojem pravu. Ako pa postane poprej pravoslavni mož protestant ali jud ali musliman, mora svojo ženo, ki je ostala katolikinja, tožiti tudi pred katoliškim cerkvenim sodiščem, ki gotovo ne bo sodilo o tem, da-li so po načelih iztočne cerkve podani razlogi za razvezo, marveč bo sodilo po svojem pravu in bo veljavno sklenjen pravoslaven zakon propter defectum formae razveljavilo. Osnova spora se na ta način popolnoma premakne, ker vprašanja o veljavnosti po iztočnem cerkvenem pravu sploh bilo ni.

Vzemimo v drugem primeru, da je postal pri čisto pravoslavnem zakonu mož protestant, žena katolikinja. Mož toži na razvezo in se mora po tretjem stavku čl. 56 obrniti na katoliško cerkveno sodišče, ki bo po svojem pravu tožbo a limine odbilo, dasi bi bila po pravu, po katerem je bil zakon sklenjen, mogoča. Ali oba pravoslavna zakonca postaneta starokatolika. Mož namerava tožiti na razvezo zakona. Ker žena to pravčasno sluti, postane katolikinja. Mož bi jo moral sedaj tožiti pred katoliškim cerkvenim sodiščem, kjer svoje namere ne more nikoli uresničiti, dasi bi bilo to mogoče po pravu, po katerem je bil zakon sklenjen.

Ako prestopi pri čisto pravoslavnem zakonu ena stranka v katoliško vero, je razveza po iztočnem cerkvenem pravu mogoča, po zapadnem izključena. Katero naj bo merodajno? Dosledno samo ono, po katerem je bil zakon sklenjen. Po istem načelu je razveza pravno nemogoča, ako je pri čisto katoliškem zakonu prestopila pozneje ena stranka v pravoslavje. In vendar razvezujejo pravoslavna cerkvena sodišča za svoje nove pripadnike poprej katoliško sklenjene zakone. Za te primere v načrtu ni nobene norme, dasi bi bila prav zanje jasna ureditev najbolj nujna. Pravno načelo, da odloča, dokler si zakonca skupno ne izbereta nove vere, pravo, po katerem sta se poročila, na sebi ni dvomljivo, a verska sodišča tega načela ne upoštevajo ampak posegajo, kakor na žalost priča vsakdanja skušnja vse poprevratne dobe, v območje tujih verozakonov in celo državljanskega zakonskega prava. Temu se da ogniti edino le na ta način, da se zakonito in obvezno odkážejo vsi zakonski spori, pri katerih reševanju gre za kolizije različnih verskih prav, državnim civilnim sodiščem, ki naj sodijo:

1. O obstoju in razvezi zakonov, ki so bili sklenjeni od soprogov različne vere po verozakonu ene ali druge stranke;
2. o obstoju in razvezi zakonov, ki so sklenjeni samo civilno;
3. o obstoju in razvezi čistih verskih zakonov, ako sta pozneje soproga ali tudi samo eden izmed nju prešla na drugo vero;
4. o obstoju in razvezi zakonov, ki so bili sklenjeni od enega ali obeh bivših soprogov po prestopu v drugo vero;
5. pri mešanih zakonih bi smela grajanska sodišča dovoliti razvezo samo pod pogojem, da je mogoča po pravu, po katerem je bil zakon sklenjen, kakor tudi po pravu pokrajine, v katere področju pravda teče.

Vsem verskim organom bi se morala pod strogo kaznijo naložiti dolžnost, da odklonijo svoje sodelovanje pri sklepanju zakonov v vseh primerih, v katerih ni dokaza, da je pravilno razrešen morebitni prejšnji zakon ene ali obeh strank, ne glede na to, ali je prejšnji zakon po verskih načelih dotičnega dušebrižnika veljaven ali ne.

Na ta način bi se dalo že pred izenačenjem zakonskih prav v vsej kraljevini, ki ga po vsej priliki še ne bomo tako kmalu dosegli, spraviti zakonskopravno sodstvo na juristično pravilno podlago, za katero bi jamčili objektivni poklicni državni civilni sodniki, ki niso vezani po nobenih verozakonskih ozirih. Vsak novi zakon naj prinese izboljšanje obstoječih razmer v pravcu večje in trdnejše pravne sigurnosti. Osnutek zakona o medverskih odnošajih pa ne bi pomenil, ako bi bil sprejet, nobenega zboljšanja, ampak bi obstoječe zmešnjave le še poslabšal.

Kar smo tu navedli glede zakonskih sodišč, velja samo pod pogojem, da izravnava zakon o medverskih odnošajih zgolj nasprotja med različnimi verami, da pa na sebi obsežnejše spremembe grajanskega prava in postopka ne spadajo v njegove meje.

Radi tega smatram, da se nanašajo določbe o zakonskem sodstvu samo na pokrajine, kjer razsojajo danes še verska sodišča zakonske spore z veljavnostjo tudi za državno ob-

močje. Ako pa bi bil namen osnutka ta, da naj se pristojnost verskih sodišč za bodoče utrdi, morda celo preko sedanjega obsega razširi, potem je treba proti njemu izreči najglasnejši protest radi njegovega nasprotstva z načeli bivše ustave in s pravili zakona o kraljevi oblasti z dne 6. januarja 1929 (čl. 20).

Zakon je bil po čl. 28 ustave postavljen pod zaščito države. Ta zaščita se nanaša osobito na sodstvo, sodstvo pa izvršujejo sodišča. Vsa državna sodišča izrekajo svoje sodbe in rešitve v imenu kralja, dočim so sodbe cerkvenih sodišč izrečene »divino Nomine« (c. 1874 od. j. c.). Z učinkovitostjo pro foro civili se cerkvena sodišča brez kršitve pravila, da mora vsaka sodba biti izrečena v imenu kralja, ne morejo udejestovati. Ako pa bi izrekala sodbe vendar v imenu kralja, bi kršila svoje lastne (cerkvene) predpise.

Kadar dobimo izenačeno civilno zakonsko pravo za vso državo, se bo moralo vse sodstvo v zakonskih pravih prenesti na državna civilna sodišča. Vsaka delitev zakonskega sodstva med državo in cerkvijo bi bila nesmotrena in nepraktična, ker bi morala nujno dovesti do sporov o pristojnosti in do nepotrebnih stroškov. Pri lepi pestrosti v naši državi veljavnih zakonskopravnih norem bodo najbrže taki spori o pristojnosti vsakdanji pojav.

Odgovarjalo bi razen tega tudi procesni ekonomiji, ako bi se vse zakonsko sodstvo že s tem zakonom preneslo na državna civilna sodišča. Sedaj se morajo celo v primerih navadne ločitve čestokrat voditi dvojne pravde, ena pred cerkvenim sodiščem, druga pred državnim civilnim sodnikom radi alimentacije. Ker za cerkveno sodbo izrek o krivdi ni predpisan, se mora pred civilnim sodnikom eventualno ves postopek ponoviti. Torej dvojne muke in dvojni stroški.

Pri končni redakciji osnutka bi kazalo najprej zastaviti načelno vprašanje o izključni pristojnosti državnih civilnih sodišč v vseh zakonskih pravih in ga v pritrdilnem smislu rešiti. Zgorajšnja izvajanja veljajo zgolj stante projectu.

4. Meddržavno in medpokrajinsko zakonsko pravo.

V načrtu so predvidene v tem pogledu sledeče norme:

a) Ženitna sposobnost državljanov kraljevine SHS v inozemstvu se presoja po njihovem domačem pravu, oblika poroke pa se ravna po pravilu: *locus regit actum*. Ako je domače zakonsko pravo tuzemca konfesijsko, tedaj mora oblika sklenitve zakona v tuji državi odgovarjati zahtevam njegovega domačega prava.

b) Pravna sposobnost tujih državljanov in sklenitev zakona v tuzemstvu se presoja po pravu njihove pristojnosti. Za obliko je odločilna *lex loci actus*. Ona bo torej v različnih pravnih področjih različna. Za pripadnike neusvojenih in nepriznanih ver je v ozemljih z verskim zakonskim pravom civilna oblika poroke obvezna.

c) Ako verski organ svoje sodelovanje pri sklenitvi zakona inozemca odkloni radi zadržka, ki po njegovem domačem pravu ni podan, izvrši poroko politično oblastvo prve stopnje.

d) Za zakonske pravde tujih državljanov, katerih domače pravo ni konfesijsko ali ki pripadajo neusvojeni ali nepriznani, ali pač usvojeni in priznani, toda še ne organizirani veri, je pristojno redno grajansko sodišče.

e) Kadar je dana pristojnost verskega sodišča, ostane ta nespremenjena, tudi če bi ena ali obe stranki tekom pravde vero menjali.

Načelo pod a) je v skladu z besedilom § 4 o. d. z. in § 5 srbijanskega g. z. ter s haaško konvencijo z dne 12. junija 1902. Samo izraz »domače pravo« je premalo jasen, ker naša kraljevina nima enotnega grajanskega zakonskega prava. Sposobnost tuzemcev v inozemstvu se bo morala presojati različno po pripadnosti nupturientov različnim pokrajinam. Siguren temelj more v tem pogledu nuditi le občinska pristojnost, kakor je to izraženo že v ogrskem ženitbenem zakonu čl. 34/1894 glede razmerja med Ogrsko in Hrvatsko-Slavonijo.

Načelu pod b) se ne da nič prigovarjati, toda uzakonjeno bi moralo biti tudi za pripadnike različnih pokrajin na domačem državnem teritoriju. Poleg občinske pristojnosti bi moglo biti za pokrajinsko pripadnost odločilno tudi domovališče (*lex*

domicilii), ako že dalj časa traja in ni samo prehodno. Glede občinske pristojnosti v Vojvodini ali Medjimurju bi kazalo določiti, da ne nudi ugodnosti ogrskega ženitbenega zakona, ako je pridobljena po 1. decembru 1918 drugače kakor z rojstvom, kakor je to storila Avstrija z ozirom na Gradiščansko (naredba zveznega justičnega min. 29. maja 1922, B. G. B. 316). S to omejitvijo bi se morala neobhodno uzakoniti za medpokrajinski pravni promet ta le pravila: 1. Oseba, ki je po pravu lastne pokrajine upravičena skleniti zakon, se mora k poroki pripustiti tudi v pokrajini, po katere zakonih te upravičenosti nima; 2. oseba, ki po svojem pokrajinskem pravu ni upravičena do ženitve, se ne sme pripustiti k poroki niti v pokrajini, kjer bi bila po zakonih te pokrajine upravičena. Seveda mora potem pravilo pod c) veljati tudi za medpokrajinski promet.

Pravilo pod e) je zgrešeno in bi se moralo splošno za vse zakonske spore, ki koreninijo v zakonu o medverskih odnosjih, normirati izključna pristojnost državnih civilnih sodišč.

Zaključek naših izvajanj je ta, da je osnutek tako pomanjkljiv, da brez temeljite preuredbe vsaj glede oddelka VIII. ni sposoben za uzakonitev. K izdelavi novega načrta bi se morali pritegniti zastopniki vseh naših različnih pravnih območij.

Kolizijska norma mednarodne kupoprodaje (premičnin).

Prof. Lapajne.

1. Zadevna kolizijska norma je v ospredju današnje diskusije. Kongresa International Law Asociacije (na Dunaju 1926) in Instituta de droit international (v Lausanni 1927), mednarodna trg. zbornica in končno VI. haaška zasebnopravna konferenca (1928) so se bavili ž njo. Kolizijsko normo potrebuje ves mednarodni uvoz in izvoz. Da ni že zdavnaj odkrita, priča o nerazvitosti mednarodnega zasebnega prava, a hkratu o težavnosti problema, ki ga je rešiti. V neki meri se da počasno njegovo reševanje razlagati iz dveh okolnosti: da so ku-